

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölaki

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

-

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

-

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevissa pykälissä on uusia sisältöteemoja, kuten kansallisen turvallisuus, huoltovarmuus ja ilmastonmuutos. Merkittävin muutos on uusi määräys valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamiseksi. Menettely edellyttää, että valtioneuvosto asettaa yleisistunnossaan määräajan, jonka kuluessa maakunnan liiton tai kunnan on hyväksyttävä kaava, jossa on tavoitteen toteuttamiseksi tarvittava ratkaisu. Mikäli näin ei toimita, valtioneuvosto voi yleisistunnossaan velvoittaa maakunnan liiton tai kunnan siihen uhkasakolla. Siikalatvan kunta näkee määräaika- ja uhkasakkomenettelyn kuntien itsemääräämisoikeuteen kajoamisena ja kohtuuttomana menettelynä tilanteessa, jossa valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat yleispiirteisiä ja aluekohtaisia tavoitteita ei ole asetettu.

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

-

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

-

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

-

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Siikalatvan kunta toteaa lausunnossaan, että lainsäädännössä ei tulisi määritellä tuulivoiman osalta ehdotettuja kiinteitä etäisyysvaatimuksia. Ne uhkaavat hidastaa puhdasta siirtymää edellyttävää sähköntuotannon kasvua ja sitä kautta myös monia teollisia investointeja Suomeen. Kiinteä laintasoinen etäisyysvaatimus tulee koskemaan merkittävää määrää tuulivoimaloita ja siten vaarantamaan Suomen hallituksen tavoitteleman sähköntuotannon lisäystarpeen. Kunnat voivat paikalliset olosuhteet huomioiden määritellä myös jatkossa tuulivoimalahankkeiden etäisyysvaatimukset.

Siikalatvan kunta esittää, että tuulivoimalan etäisyys olemassa olevasta ja tulevasta asutuksesta tulee määritellä kaavoitusprosessissa vaikutusten arvioinnin perusteella eikä lakiin tule kirjata yksityiskohtaista voimalan korkeuteen sidottua metrimäärää. Tasapuolisen kohtelun ja teknologianeutraalin lähestymistavan mukaisesti tuulivoiman sijoittumisen perustana on perusteltua säilyä myös jatkossa tapauskohtainen arviointi kuten muullakin toiminnalla. Mikäli kuitenkin etäisyydestä päätetään antaa tarkempia sääntöjä, se tulisi tehdä asetuksen muodossa.

Ehdotuksessa tulisi myös arvioida tuulivoiman etäisyyssääntelyn (68 §) vaikutus kuntien työmäärään ja mahdollisuuksiin kaavoittaa alueita tuulivoimarakentamista varten. Esitetty etäisyys ei perustu vaikutusten arviointiin eikä etäisyyttä ole perusteltu lakiluonnoksessa. Lakiesityksen mukaisilla etäisyysvaatimuksilla etelä-, itä-, ja keskisessä-Suomessa potentiaaliset tuulivoimala-alueiden paikat loppuvat jo lähivuosina. Nyt pykälä on muotoiltu niin, että vaihtoehdot ovat joko lakiin kirjoitettu kiinteä etäisyys tai nykyinen sääntely. Myös tuohon välille voi asettua etäisyyksiä, joille rakennuskiinteistöjen omistajat antavat suostumuksensa ja tämä tulisi huomioida hallituksen esityksessä.

Tuulivoiman nykyinen sääntely Suomessa on jo nyt yksi Euroopan tiukimmista. Se perustuu tapauskohtaiseen arviointiin, jossa esimerkiksi meluvaikutukset otetaan tarkasti huomioon. Esimerkiksi Siikalatvan kunta on tehnyt päätöksen meluvaikutusrajoista. Kiinteän etäisyysrajan asettaminen asutukseen nähden poistaisi vaikutuksiin perustuvan lupajärjestelmän ja kaventaisi kuntien paikallista päätösvaltaa kaavoituksessa ja oman alueensa käytössä ja käyttää kaavoitusmonopoliaan. Lisäksi esitetty sääntely siirtäisi hankkeita pois alueilta, joilla on jo ihmistoimintaa, ja kohti luonnontilaisia alueita, mikä on ristiriidassa luonnonsuojelun periaatteiden kanssa. Etäisyysvaatimuksen voimaantulo ei mahdollista useita paikallisia tuulivoima-alueita, koska ne sijaitsevat samoilla erämaisilla alueilla ja monesti kaukana sähköverkoista. Etäisyysvaatimus voi

viedä tuulivoimalahankkeet alueille, joissa puolestaan tarvitaan pitempiä sähkönsiirtoyhteyksiä, mikä puolestaan on omiaan pirstomaan maankäyttöä.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Aurinkovoiman osalta luonnos on käytännössä estämässä aurinkovoimarakentamisen metsään ja velvoittamassa kaavoittamaan kaikki yli 10 hehtaarin aurinkovoimahankkeet. Esitetty raja ei perustu vaikutusten arviointiin. Kaavoituksessa tulisi käyttää tapauskohtaista harkintaa ja sen pitäisi perustua siihen, onko kaavallinen ratkaisu tarpeen siksi, että alueella on muuta maankäyttöä, jonka vuoksi yhteensovittaminen on tehtävä kaavalla.

Kumpikin ehdotus tulee monimutkaistamaan aurinkovoimahankkeiden kehittämistä merkittävästi. Hallituksen esitysluonnokseen on sisällytetty aurinkovoimaosayleiskaava (luku 7). Käsitksemme mukaan tämä selkeyttää isojen aurinkovoimahankkeiden suunnittelua, mutta haasteena on, että nyt kaavoitusta ollaan laajentamassa koskemaan hyvinkin pieniä aurinkovoimahankkeita. Siikalatvan kunta kannattaa mahdollisuutta laatia suoraan rakentamista ohjaava aurinkovoimaosayleiskaava. Aurinkovoimarakentamisen säätely lainsäädännöllä on tarpeellista, kun huomioidaan alalla tapahtunut voimakas kasvu sähkön edullisesta hinnasta huolimatta. Sähköenergian kallistuessa investointeja voi lähteä liikkeelle entistä enemmän. Siikalatvan kunta pitää tältä osin lakiesitystä kannatettavana, mutta huomauttaa, että 71§ käytetty sanamuoto ”merkittävässä määrin” tulee aiheuttamaan haasteita laintulkinnalle, ellei laissa erikseen määritellä, viittaako merkittävyys aurinkovoimalahankkeeseen kuuluvan metsämaan absoluuttiseen pinta-alaan vaiko metsämaan osuuteen aurinkovoimalahankkeen kokonaisalasta.

Alueidenkäyttölain siirtymäsäännöksessä ei ole huomioitu aurinkovoimaa nyt ollenkaan. Sinne tulisi määrittää, missä vaiheessa olevaan hankkeeseen aletaan soveltaa uutta lainsäädäntöä, missä vaiheessa oleva hanke etenee vielä nykyisellä lainsäädännöllä.

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

On tärkeää, että alueidenkäytön suunnittelussa turvataan kunnalliseen itsehallintoon kuuluva ns. kaavoitusmonopoli. Valitettavasti lakiluonnokseen sisältyy myös sellaista yksityiskohtaista sääntelyä, joka kaventaa kunnan itsehallintoa ja rajoittaa kunnan mahdollisuuksia hoitaa tehtäviään sekä lisää hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

Luvussa 12 on mukana asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja laatiminen yhteistyössä maanomistajan kanssa. Siikalatva näkee tämän kannatettavana, sillä 90 §:n ensimmäisen momentin mukaan maanomistajalla on oikeus tehdä kunnalle perusteltu aloite mm. tuuli- tai aurinkovoimaosayleiskaavan laatimiseksi. Pykälän perustelujen mukaan maanomistaja voi valtuuttaa vuokraoikeuden haltijan toimimaan asiassa puolestaan. 91 §:n ensimmäisen momentin mukaan kunta voi pyynnöstä päättää antaa tällaisen yleiskaavaehdotuksen maanomistajan laadittavaksi. Pykälän perustelujen mukaan maanomistaja voi tässäkin asiassa valtuuttaa vuokraoikeuden haltijan toimimaan puolestaan kaavaehdotusta laativana tahona.

Koemmentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

-

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

-

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

-

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

Siikalatvan kunnan näkemyksen mukaan lakiesityksen pykälien 103 ja 104 määräys siitä, että ministeriö tai valtioneuvosto voi uhkasakon nojalla määrätä kunnan tai maakuntaliiton hyväksymään kaavan, on ristiriidassa kuntien itsemääräämisoikeuden ja kaavoitusmonopolin kanssa. Vaikka lakiesityksen perusteluissa mainitaan, ettei ministeriö tai valtioneuvosto voi määrätä tapaa, miten kukin kyseessä oleva asia (pakko)kaavassa käsitellään, pykälän nykyinen muotoilu saattaa antaa virheellisen kuvan siitä, että kaava olisi hyväksyttävä ennalta määrätyllä sisällöllä. Siikalatvan kunta toteaa esityksen 103 § ja 104 § olevan ongelmallisia ja jopa perustuslain kanssa ristiriitaisia, eikä kannata kyseisen pakkokaavoitusmenettelyn sisällyttämistä lakiin.

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

-

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto ja voimaantuloa koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 20 Erinäiset säännökset

-

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislaki)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

Alueidenkäytön suunnittelua, kaavojen toteuttamista ja rakentamisen ohjausta koskevista kuntien tehtävistä säädetään jatkossa vähintään neljässä, jopa viidessä eri laissa (voimassa olevat rakentamislaki ja laki rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä, käsillä oleva uusi alueidenkäyttölaki ja vielä työryhmän valmistelussa olevat yhdyskuntakehittämislaki ja yhdyskuntarakentamislaki. Kuntien kannalta on kohtuutonta, että alueidenkäyttölakia koskevan hallituksen esityksen luonnoksen lausuntoaika päättyy kuntien toimielinten kesätauon aikana. Lausuntoaikaa on toimielinten aikataulut huomioon ottaen vain 4-6 viikkoa ja lausunnon valmisteluaikaa sitäkin vähemmän.

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

-

livari Pekka
Siikalatvan kunta